

Τ Ρ Ο Υ Β Α Δ Ο Υ Ρ Ο Ι

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ — ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Είναι γνωστό ότι οι μαυροί καταχτήτες της Ίσπανίας φέραν μια άλλαξη στις χριστιανικές άρχοντικές αώλες της Εύρώπης, διαδίδοντας τη λατρεία της ποίησης, της μουσικής και της γυναικας, λατρεία που οι Ιππότες της Δύσης δέχτηκαν κι έτιμωσαν πρόθυμα. Έτσι λοιπόν, ραφιναριωμένη από την έπαφή της με τον Ισλαμικό πολιτισμό, ή βυτική άριστοκρατία άρχισε να δίνει από το τέλος του 11ου αιώνα μια πλατειά θέση στα λεπτά αισθήματα, που τα βλέπομε να καθρεφτίζονται στους στίχους και στις μελωδίες κείνης της εποχής.

Έκείνο τον καιρό ή έπιστημονική, άς ποίμε, μουσική ήταν άποκλειστικότητα της εκκλησιαστικής τέχνης. Μιά ειδική τάξη κληρικών είχε σχηματιστεί μόνο και μόνο για την καλλιέργεια της εκκλησιαστικής μελωδίας. Ένω όμως οι κληρικοί αούτοι κρατούσαν το μονοπώλιο της μουσικής σοφίας, ή κοσμική μουσική τέχνη άρχισε να δημιουργεί κι' εκείνη, από τις άρχες του 12ου αιώνα τους άπλοικούς μά πλούσιους σε πηγαία έμπνευση ποιητές και μουσικούς της, που ή τέχνη τους έξυπνήτρηση τόσο πρόθυμα την Ισπανούση κείνης της εποχής. Οι κοσμικοί αούτοι τραγουδιστές ήταν οι τρουβαδούροι (troubadours)—όπως τους έλεγαν από μεσημβρινή Γαλλία—ή τρουβέροι (trouvères) κατά το βορειογαλλικό γλωσσικό ίδίωμα ...

Κάθε μεγάλη άναταραχή στη ζωή ενός λαού φέρνει μοιραία μια καινούργια ποιητική και μουσική άνθηση, κεντρίζοντας τη διάθεση του λαού αούτου για το τραγούδι. Το σημαντικότερο λοιπόν γεγονός της εποχής, που στάθηκε κι' ή κυριότερη αίτια για να δημιουργηθεί ή τέχνη των τρουβαδούρων, ήταν ο έξαιλος ένθουσιασμός που έσοήκωσαν οι σταυροφορίες. Όλη αούτή ή τεράστια έκκρατεία της Δύσης στην Άνατολή ήχριαζόταν τους τραγουδιστές που θά ήμύχωναν το λαό και το στρατό τραγουδώντας τα ήρωικά κατορθώματα των Ιπποτών, που θά διασκέδαζαν τις πριγκηπικές αώλες έξιστορώντας τις περιπέτειες της έκκρατείας αούτης, που θάφεραν τα έρωτικά μνημόματα των τρανών πολεμιωτών στις άγαπημένες τους, θά έρμήνευαν τη λαχάρτα τους να ξεναμιζούν γρήγορα μαζί τους και τον καιμό κάθε τραφερής θέσπιασας που περίμενε μ' άγωνία το γυρισμό από άγαπημένους της.

Άκόμα κι' ο θάνατος των ήρωικών Ιπποτών γινόταν άφορμή να δημιουργούν οι τρουβαδούροι μελωδίες ξεχωριστής όμορφιάς, πραγματικά συγκλονιστικά μοιρολόγια.

Μά κι' ή ειρηνική ζωή έδινε άφθονες άφορμές έμπνευσης στους τρουβαδούρους. Ο έρωτας, ή φυσιολατρεία, ή πολιτική, ή ατύρτα, το γλέντι και γενικά κάθε έκδήλωσι της άρχοντικής ή της λαϊκής ζωής, γινόταν τραγούδι έκφραστικό, στο όποιο σήμερα βρίσκουμε, χωρίς από τη ζωντάνια της μελωδικής όμορφιάς του, και το πιστό καθρέφτισμα της ζωής του πεθαιμένου κείνου κόσμου.

Η μεσημβρινή Γαλλία και κυρίως ή Προβηγκία, στάθηκε ή κοιτίδα των τρουβαδούρων, που ο πιο παλός τους ήταν ο Γουλιέλμος ο 9ος, κόμης του Πουα-

τού, που έζησε από το 1087 έως το 1127, κι' ο πιο έκαικοτός ο Μπερτράν ντε Μπάρν, που τραγούδησε άπ' το 1180 έωz το 1195 και πέθανε πριν από το 1215. Χώρια άπ' αούτους τους δύο, μπορούμε ν' αναφέρουμε άκόμη τα όνόματα πολλών έκαικοτών τρουβαδούρων, που οι περισσότεροί τους μάς είναι γνωστοί κι' άπ' την ιστορία των Σταυροφοριών, άς βοσάσιμω προήγητες ή βασιλιάδες. Οι πιο έκαικοστοί τους είναι: ο Μαρκαμπρού, ή Μπεατρίς ντε Ντι, ο Ζωφρέ Ρυντέλ, ο Γκωσέμ Φαινιέ, ο Μουάν ντε Μονταντόν, ο Μπλοντέλ ντε Νέλ, ο Μπερνάρ ντε Βανταντόρ, ο Ραμπώ ντε Βακεράς, ο Ροαού ντε Κουσί, ο Άντόμ ντε Λά "Άλ κι' ο βασιλιάδες Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος και Τιμώ της Ναβάρρας.

Οι πριγκηπικές αώλες, όπου τιμούσαν τους ευγενικούς τρόπους και τα Ιπποτικά αισθήματα, πρόσφεραν πρόθυμα τη φιλοξενία τους στην τέχνη των τραγουδιστών. Τέτοια έκαικοστά φιλόμουσα κέντρα ήταν οι αώλες των κομητών της Προβάνς, του Πουατού, της Φλάνδρας, των δούκων της Μπραμπάντ και των βασιλιάδων της Γαλλίας, της Άγγλιας, της Άραγόν και της Καστίλιας.

Γιά να γίνει λοιπόν κανείς τρουβαδούρος έπρεπε να συμμορφωθεί με τις άπαιτήσεις του άριστοκρατικού ύφους. Δέν ήταν όμως άπαραίτητο να άνηκει και ο' άριστοκρατική γενιά. Άπεναντίας ύπάρχουν διάσπομοι τρουβαδούροι που κατόντων από τις πιο ταπεινές λαϊκές τάξεις. Έτσι ο έκαικοστός τρουβαδούρος Μπερνάρ ντε Βανταντόρ ήταν γυιός ενός φτωχού ύπρητη που κουβαλούσε έζυλα για τη θερμάστρα, κι' ο Μαρκαμπρού, άλλος όνομαστός τρουβαδούρος, ήταν ένα έκθετο παιδί που το βρήκαν παρτιμωμένο στο σκαλί του άρχοντικού κάποιου πλούσιου.

Είναι γνωστό πως στο μεσαιώνα οι περισσότεροί άφεντάδες και πριγκηπες άγνοούσαν τη γραφή. Δέν θά τους άδικοούσεμ λοιπόν καθόλου εν βγάξμε το συμπεέρασμα ότι κι' ή τέχνη της μουσικής γραφής, σύνθεσης και σύνταξης τους ήταν έπίσης άγνοωτή. Γι' αούτο τους βλέπομε να παίρνουν στην ύπηρεσία τους πλανόδιους λαϊκούς μουσικούς, που τους όνόμαζαν Μενεστρέλ ή Ζονγκλέρ. Οι μουσικοί αούτοι άποτέλουσαν μέλος του ύπρητικού προσωπικού των τρουβαδούρων κι' ή δουλειά τους ήταν να γράφουν τά λόγια των τραγουδιών που σύνθεταν οι άφεντάδες τους, να τά ταιριάζουν σε γνωστές ή σε καινούργιες μελωδίες και πολλές φορές να τά τραγουδούν και να τά συνοδεύουν με τά όργανα τους, μπροστά στους καλεσμένους των άφεντάδων τους ή κάτω από τά παράθυρα της έρωμένης των. Αούτή ή έπαφή των τρουβαδούρων με τά λαϊκά στρώματα από τά όποια προέχονταν οι Μενεστρέλ κι' οι Ζονγκλέρ, έδωσε στη μουσική τους ένα λαϊκό ύφος που χρίσει από τραγούδια τους τη θαυμαστή προσία και ζωντάνια που τά διακρίνει. Άκόμα και σήμερα βρίσκουμε στα Καταλάνικα τραγούδια μελωδίες που έγραψαν οι Γάλλοι τρουβαδούροι έδώ και έφτακόσια χρόνια.

Ο πιο γνωστός άπ' τους Μενεστρέλ είναι ο Γάλ-

λος Μπλοντέλ ντέ Νέλ, ο πιστός ακόλουθος του βασιλιά της 'Αγγλίας Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου. Τ' όνομα αυτό του Μενεστρέλ συνδέεται μ' ένα συγκινητικό θρύλο: "Όταν ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος γύριζε στην πατρίδα του μετά τη δεύτερη Σταυροφορία, τό καρδιά του ναυάγησε στις άκτές της 'Αδριατικής κι' ο Ριχάρδος έπεσε στά χέρια του δούκα της Αυστρίας που τόν φυλάκισε στό φρούριο του Ντύρενσταίν, χτιμένο τότε δίχως τού Δούναβη. Για πολλόν καιρό λοιπόν βέησαν στην 'Αγγλία πού βρισκόταν αιχμάλωτος ο βασιλιάς τους. Τότε ο πιστός του Μπλοντέλ όρκίστηκε να τόν βρεί με κάθε θυσία και άρχισε να γυρίζει έδώ κι' εκεί, άφηφώντας κόπους και κινδύνους και τραγουδώντας διαρκώς τραγούδια που-θε συνθέσει ο ίδιος ο βασιλιάς Ριχάρδος. "Έτσι έλπισε πως θά τόν έκουγε κάποτε ο άφέντης του από τό κελλί της άγωναστης φυλακής του και θά τουδινε σημάδια που θά όδηγοσαν τόν Μπλοντέλ στό μέρος όπου ήταν φυλακισμένος. "Ύστερα από πολλές λοιπόν περιπλανήσεις ή τύχη τόν έφερε κοντά στό φρούριο του Ντύρενσταίν, όπου στάθηκε και τραγούδησε. Τότε ο φυλακισμένος Ριχάρδος όκουσε περιχαρως τό τραγούδι του πιστού του Μπλοντέλ και του άποκρίθηκε τραγουδώντας κι' αυτός τό ίδιο τραγούδι. "Έτσι ο πιστός του μενεστρέλ βρήκε τή φυλακή του άφέντη του και γιομάτος χαρά γύρισε γρήγορα στην 'Αγγλία κι' έφερε τό μαντάτο στους βαράνους κι' αυτοί σούσαν άμέσως πλούσια λύτρα, τά έστειλαν στάν δούκα της Αυστρίας κι' εξαγόρασαν Έτσι τήλευτερία του βασιλιά τους....

Τά όργανα με τά όποια συνόδεσαν οι μενεστρέλ τά τραγούδια τους ήταν ή άρπα, ή μαντέρα, τό λαούτο, τό μικρό φορητό όργανο με αλούδες και πρό πάντων ή βιέλα, ό πιο παλιός πρόγονος του σημερινού βιολιού.

Οι τρουβαδούροι σύνθεταν οι ίδιοι τους στίχους και τή μελωδία τών τραγουδιών τους, που ήταν πάντα μονόφωνα. Τό όργανο ή έπαιξε μία εισαγωγή μόνο, μονόφωνα κι' αυτή, στό τραγούδι κι' ύστερα σόπαινε άφίνοντας τόν τραγουδιστή να τραγουδή μόνος του, ή τόν συνόδεσε παίζοντας τήν ίδια άκριβώς μελωδία σε ταυτοφωνία ή σ' άπόσταση όκτάβας.

Τά τραγούδια τών τρουβαδούρων μπορούμε να τά κατατάξουμε σε όρισμένες κατηγορίες ανάλογα με τό θέμα τό ποιητικό τους κείμενο. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι έξης:

Τραγούδια με πρόσωπα, σ' αυτά υπάρχουν τ' άφηγηματικά τραγούδια, τά δραματικά, τά ποιητικά και τά αυγινά, που τραγουδούν τόν άποκαιρητισμό τών έραστών, που ύστερ' από τήν δλονύχτια κρηφή συνάντησή τους, χωρίζουν σαν άρχίζει να ροδίζει ή αόγη.

Τά έρωτικά τραγούδια τους ήταν χαριτωμένες μελωδίες γραμμένες στό κομψό και έπιτρευμένο ύφος της εποχής εκείνης σχετικά με τίς έρωτικές χαρές, θλίψεις και λυγάρους του έρωτευμένου.

Τά διδακτικά, σατυρικά ή πολιτικολόγια τραγούδια, όπως τά Σιρβανέτις, τά Ένυέγκ, τραγούδια έπιτιμητικά ή πικρόχολα, τά Πλάν, έπιτάφια μοιρολόγια, και τέλος τά Θρησκευτικά τραγούδια.

Κοντά σ' αυτά έχουμε και τά χορευτικά τραγούδια της ίδιας εποχής όπως είναι κυρίως τά Ροντώ κι' οι Μπαλάντες.

'Ακόμη και στό θέατρο βλέπουμε να τραγουδιούνται τότε, μαζί με τά λαϊκά τραγούδια και τραγούδια τών τρουβαδούρων, κι' αυτό τό βλέπουμε πρό πάντων στό «Παιγινίδι του Ρομπέν και της Μαριών» μουσικό θεατρικό έργο του τελευταίου έξαιουστου τρουβαδούρου 'Αντάμ ντέ λά "Αλ, ποιήσεσ άπ' τό 1240 ως τό 1287. Τό έργο αυτό είναι ένα πομπυρ ή μάλλον μία έπιθεώρηση, μπορούμε να ποούμε, εκείνου του καιρο, που στή μουσική της βρισκόμυε ταιριασμένα όλα τά χορευτικά, έρωτικά και γλεντζέδικα τραγούδια της εποχής εκείνης.

'Η μουσική σημειογραφία τών τραγουδιών που σύνθεσαν οι τρουβαδούροι ήταν πολύ πρωτόγονη και φτωχή. 'Απελειότο από τετράγωνα νότες πουδίνεχαν νόνη τήν όρέχταση τών ήχων διχ όμως και τή διάρκειά τους. Γι' αυτό και τό πρόβλημα της ρυθμικής μεταγραφής τών τραγουδιών αυτών ήταν άλυτο, ως που έδώ και λίγα χρόνια, δυο σοφοί μουσικολόγοι ο Ζάν Μπέκι ή ο Πιέρ 'Ωμπρύ ανακάλεσαν τό κλειδί της ρυθμικής άπόδοσης αυτών τών μελωδιών. Βρήκαν δηλαδή πως τό μέτρο του στίχου κανονίζει και τό ρυθμό της μελωδίας. "Έτσι μία μακρά συλλαβή απαιτεί διπλή διάρκεια από μία βραχεία. Αότη ή ρυθμική έρμηνεία μās δίνει διαρκώς τρίχρονα μέτρα, που ποικίλλουν ανάλογα με τό τροχαϊκό μέτρο του στίχου....

"Όλοι βέβαια έξέρουμε ότι στην ιστορία του μεσαιωνικού πολιτισμού, ή Γαλλία στάθηκε ή πατρίδα της Δύσης- πολύ λίγιο όμως γνωρίζουν ότι παράλληλα κι' ή γαλλική μουσική, στό ΧΙΙο και ΧΙΙΙο αιώνα, στάθηκε τό υπόδειγμα κάθε μουσικής σ' όλη τήν Ερώπη

Moderé

Lan-quand li jorn son lonc en mai
E quand mes sui par-titz de lai
Lorsque les jours sont longs en mai,
Et quand de la je pars et vai[s],

Mes bels douz chans d'au-zels de lonh
Re-nembram d'un a-mor de lonh.
Me plait le chant d'oiseux de loin.
Je songe à un a-mour au loin.

Vau de ta-lan en-brans e-elis,
Sous mes ar-dents de-sirs pli-ant

Si que chans ni fois d'al-bes- et pis
Je marche et au-bé-pine et chant

Nom platz plus que l'in-vern' ge-latz.
Me o-ue-chieat moins qu'hiver ge-^olé.

ΕΡΩΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

του τρουβαδούρου ΣΩΦΡΕ ΡΥΝΤΕΛ (12ος αιώνας)

Οι στίχοι του πρωτότυπου (πλάγια γράμματα) είναι γραμμένοι στο προηγούμενο γλωσσικό ίδίωμα.

κι' δτι δλα τὰ γενικόνικά πρὸς τὴ Γαλλία ἔθνη χρω-
στάνε πολλά σὸ δημιουργικὸ τῆς πνεύμα. Μὲ τὴ διδα-
χὴ τῶν μεγάλων δασκάλων τῆς Νότρ - Ντάμ τοῦ Παρι-
σιοῦ ἀχιτοβόλησε ἡ γαλλικὴ μουσικὴ γιὰ πρώτη φορά,
περὶ τὰ τέλη τοῦ ΧΠου αἰώνα, πρῶτα ὡς τις πὸ ἀπό-
μακρες γαλλικὲς ἐπαρχίεσ κι' ὕστερα πέρα ἀπ' τὰ σύ-
νορα τῆς Γαλλίασ.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ περίπου ἡ γαλλικὴ γλῶσσα μπαί-
νει, μεταφερόμενὴ ἀπὸ τοὺς Νορμανδοὺς βασιλιάδεσ,
στὴν Ἀγγλία, ὅπου ἀνθεὶ ἡ γαλλικὴ λυρικὴ ποίησῃ και
μαζί μ' αὐτὴ κι' ἡ μουσικὴ.

Στὴ Γερμανία οἱ Minnesaenger (Τραγουδιστὲσ τῆσ
ἀγάπῆσ)—ἐταὶ λέγονταν οἱ Γερμανοὶ τραβαδοῦροι—
παίρνουν γιὰ ὑποδείγματα τὰ τραγούδια τῶν Γάλλων
τραβαδοῦρων, ποὺ προηγήθησαν ἀπ' αὐτοὺσ κατὰ ἕνα
αἰῶνα. Τὸ ἴδιο κι' οἱ Ἴταλοὶ τραβαδοῦροὶ τοῦ ΧΠου
καὶ τοῦ ΧΙΠου αἰώνα. Τὰ δὲ γαλλικὰ τραγούδια ἔχουν
μεγάλῃ διάδωσῃ στὴν Ἴταλία και γίνονται κοσμάγα-
πτα.

Ἐκεῖ δὲμοσ ποὺ ἡ ἐπίδρασῃ τους ἐκδηλώνεται κα-
λύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλῃ χώρα, εἶναι στὴν Ἰσπανία, ὅπου
ἀνάμεσα στοὺσ Ἰσπανοὺσ και τοὺσ καταλάνουσ τραυ-
βαδοῦρουσ ξεχωρίζει ἡ μεγάλῃ φυσιογνωμία τοῦ συν-
θέτη - ποιητῆ βρασιλιὰ τῆσ Καστίλησ (1254—1284) Ἀλ-
φόνσου τοῦ Σοφοῦ, ποὺ φιλοξενοῦσε στὴ φιλότεχνῃ

αὐλῃ του πολλοὺσ Γάλλουσ τραβαδοῦρουσ και μοι-
ραία δέχτηκε τὴν ἐπίδρασῃ τους.

Ἔταὶ λοιπὸν βλέπομε δτι σὸ ΧΠου και ΧΙΠου αἰ-
ῶνα, ἡ γαλλικὴ μουσικὴ ἔθεωρεῖτο σ' ἄλλῃ τὴν πολιτι-
σμένη Δύσῃ, δτι ἦταν ἡ ἀνώτερῃ ἀπὸ κάθε ἄλλῃς ἐθني-
κότητασ μουσικῃ.

Και πραγματικὰ οἱ μελωδικὲσ ἰδέεσ τῶν τραυ-
βαδοῦρων και τῶν τραυβέρων εἶναι ἀπλὲσ, πρωτότυπεσ
και γιομάτεσ μελαγχολία, αἰσθημα, χιοῦμοσ κι' ὁμορ-
φία ὀλόδρωσῃ, χαρίσματα ποὺ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου
δὲν τὰ ἀλλοίωσε καθόλου. Κι' ἀν οἱ ρυθμικοὶ τους τύ-
ποι εἶναι φτωχοὶ σὲ ποικιλία, δὲμοσ οἱ μελωδίεσ αὐτέσ
πορουσιάζουν ἕνασ πλοῦτο τρόπον, (κλιμάκων) ποὺ
προσφέρει στοὺσ σημερινοὺσ συνθέτεσ μιὰ ἀξίῳλογο
ποικιλία ἀπὸ ἐκφραστικὲσ δυνατότητεσ, ποὺ δὲν ὑπάρ-
χουν στίσ δυὸ καθιερωμένεσ κλιμάκεσ, μείζονα και
ἐλάσσονα.

Γι' αὐτοὺσ τοὺσ λόγουσ ἡ μουσικὴ τῶν τραυβαδοῦ-
ρων πρέπει νὰ ἐκτελεῖται και νὰ μελετεῖται πάντα μὲ
ἐξεχωριστὴ προσοχῃ, ἀγάπῃ και ἐνδιαφέρον και ὄχι σὰ
μιὰ κερκὴ τέχνῃ μὲ μουσικὰ ἀπλῶσ ἐνδιαφέρον. Οἱ δὲ
συνθέτεσ τῆσ πρέπει νὰ πάρουν τιμητικὴ θέση ἀνά-
μεσα στοὺσ μεγάλουσ συνθέτεσ ὄχι μόνο τῆσ ἐποχῆσ
ἐκείνησ, ἀλλὰ και κάθε ἐποχῆσ γενικά, και περισσότερο
ἴωασ τῆσ δικῆσ μας.